

ОДЛУКЕ УСТАВНОГ СУДА ЈУГОСЛАВИЈЕ

УЛАГАЊЕ СРЕДСТАВА У ОРГАНИЗАЦИЈУ УДРУЖЕНОГ РАДА
МОЖЕ ПРЕДСТАВЉАТИ ОСНОВ ЗА ЗАСНИВАЊЕ РАДНОГ ОДНОСА

Одредбом члана 91, став 3. Закона о удруженом раду („Сл. лист СФРЈ”, број 53/76, 57/83 и 85/87) прописано је да организација удруженог рада која прикупља средства грађана ради отварања нових радних места, може прихватити обавезу да с грађанима који јој стављају средства на располагање заснује радни однос, ако се тим средствима стварају услови за запошљавање онога ко ставља на располагање средства или се, уопште, проширују могућности запошљавања.

Погодности те врсте, утврђене су, у основи, на исти начин, и одредбом члана 46, став 2, алинеја 1. Закона о проширеној репродукцији и минулом раду („Сл. лист СФРЈ”, број 21/82).

Подносилац иницијативе за оцењивање уставности оспорених одредаба савезних закона тврди да су оне противне праву на рад, зајамченом Уставом СФРЈ и да Уставни суд Југославије треба, стога, да их огласи противуставним.

Уставни суд Југославије није усвојио ту иницијативу.

Одредбом члана 28. Устава СФРЈ утврђено је право организација удруженог рада да прикупљају средства грађана, намењена развоју организације, и право грађана да, по том основу, имају одређене погодности. Једна од њих је, свакако, и могућност заснивања радног односа. Могућност заснивања радног односа не произлази из саме чињенице улагања средстава, већ и из услова које радник мора испунити за заснивање радног односа. Оспореним одредбама савезних закона није утврђено да грађанин који организацији даје средства заснива самим тим радни однос. С обзиром на то, Уставни суд Југославије оцењује да оспорене одредбе савезних закона нису несагласне с одредбама Устава СФРЈ (159, 160) којима се јамчи право на рад и доступност сваког радног места под једнаким условима, и да стога нема места покретању поступка за оцењивање уставности оспорених одредаба наведених савезних закона.

(Решење УСЈ, У број 332/85, од 27. априла 1988)

РАДНИЦИ МОГУ У СКЛАДУ СА НАЧЕЛОМ СОЛИДАРНОСТИ,
УТВРДИТИ ПРАВО СТАРИЈИХ РАДНИКА ДА ИМ СЕ ВИСИНА ЛИЧНОГ
ДОХОТКА УТВРБУЈЕ И ПО ТОМЕ ОСНОВУ

Покрајинским законом о радним односима прописано је да радници у основној организацији могу самоуправним општим актом којим се уређује радни однос утврдити, на начелима солидарности и минулог рада, да радници са најмање 35 (м), односно 30 (ж) година радног стажа, приликом распоређивања на друге послове, задржавају лични доходак који су имали пре распоређивања на друге послове.

Подносилац иницијативе сматра да оспорена одредба покрајинског закона ставља радника у неравноправан положај при расподели личних доходака, и да због тога није у складу с Уставом СФРЈ.

Уставни суд Југославије није усвојио иницијативу за оцењивање уставности оспорене одредбе покрајинског закона.

Доходак у организацији удруженог рада резултат је рада не само радника у организацији, већ и укупног друштвеног рада, као и резултат минулог рада радника у основној организацији. Из такве природе дохотка произлази, по схватању Уставног суда Југославије, да се средства дохотка намењена личној потрошњи радника могу делити и по основу солидарности. Уставно је право радника, према томе, да општим актом о расподели личних доходака утврде да радник део личног дохотка остварује и по основу солидарности, у случају кад, због одређених околности (године живота, и др.) лични доходак не може да остварује искључиво по основу резултата рада. Радници у организацији могу изразити солидарност са старијим радницима тако што ће утврдити да ти радници, ако буду распоређени на послове на којима остварују лични доходак у износу мањем него на ранијим пословима, задрже лични доходак који су раније остваривали, пре распоређивања на друге послове. Такву могућност утврђује и Закон о удруженом раду који, изричито, утврђује да један од основа за расподелу личних доходака може представљати и начело солидарности с оним који, без примене тога начела, не би, на новом послу, могли остваривати лични доходак у висини у којој су га раније остваривали. Отуда, Уставни суд Југославије оцењује да је покрајински закон сагласан с Уставом СФРЈ и да није у супротности са Законом о удруженом раду, те да стога нема места покретању поступка за оцењивање уставности, и супротности тога закона са Законом о удруженом раду.

(Решење УСЈ, У број 162/88, од 18. маја 1988)

ПОСЛОВНА ЗАЈЕДНИЦА НЕ МОЖЕ УЧЕСТВОВАТИ У ОДРЕЂИВАЊУ ЦЕНА ПРОИЗВОДА СВОЈИХ ЧЛАНИЦА НИТИ ДАВАТИ ПРЕПОРУКЕ ЗА УТВРЂИВАЊЕ ЦЕНА

Одредбом члана 4, став 2. Закона о изменама и допунама Закона о стварању нелојалне утакмице и монополистичких споразума „Сл. лист СФРЈ”, број 72/86) прописано је да дело монополистичког споразума чини и учешће пословне заједнице организација удруженог рада у одређивању цена производа њених чланица, односно одређивање цена актом саме заједнице.

Пословна заједница П. тврди да оспорена одредба савезног закона није сагласна с Уставом СФРЈ. Без учешћа пословних заједница у одређивању цена производа њихових чланица није могуће, по мишљењу Заједнице, остваривање интереса организација удружених у заједницу, па се одредба закона којом се то учешће сматра монополистичким актом има сматрати неуставном.

Удруживању организација удруженог рада у пословне заједнице у смислу члана 38, став 1. Устава СФРЈ, не даје право, ни пословним, односно другим заједницама, ни организацијама учлањеним у заједницу, на утврђивање монополског положаја у било ком виду. Један од облика монополског положаја на тржишту свакако је и одређивање цена производа организација удруженог рада учлањених у одређену заједницу. Сврха удруживања јесте остваривање заједничких интереса удружених организација, унапређење пословања, политика развоја и др., а не одређивање цена производа у оквиру пословне заједнице. Одредбом члана 255. Устава СФРЈ изричито је забрањено удруживање организација удруженог рада и друга делатност управљена на стварање монополског положаја на јединственом југословенском тржишту ради стицања материјалних и других преимућстава која нису заснована на раду. Удруживање не може бити основ за успостављање неравноправних односа на тржишту и нарушавање других економских и друштвених односа, утврђених Уставом СФРЈ. Ради очувања тих начела, друштвена заједница може утврдити да пословна заједница, односно други облик удруживања организација удруженог рада не може, било на који начин, утицати на одређивање цена

производа удружених чланица одређене заједнице. Уставни суд Југославије сматра, у складу с изложеним, да оспореном одредбом савезног закона нису повређена права предлагача ни чланица заједнице П., утврђена Уставом СФРЈ и да оспорена одредба савезног закона није у противности с Уставом СФРЈ.

(Одлука УСЈ, У броју 93/87, од 6. јуна 1988)

РАДНИК КОЈИ САМ ОДЛАЗИ НА РАД У ИНОСТРАНСТВО НЕ МОЖЕ РАЧУНАТИ НА ЈЕДНАКУ ЗАШТИТУ РАДНОГ ОДНОСА У ЗЕМЉИ КАО РАДНИК КОГА У ИНОСТРАНСТВО УПУЋУЈЕ ДОМАЋИ ОРГАН ИЛИ ОРГАНИЗАЦИЈА

Републичким законом о радним односима прописано је да раднику који је упућен на рад у иностранство у дипломатска, конзуларна и друга представништва земље, односно на рад у оквиру међународне техничке, друштвене или просветно-културне или друге међународне сарадње, не може због тога престати радни однос, ако му већ претходно, по његовој вољи, није престао.

Будући да том одредбом закона није заштићен и радни однос грађанина који одлази у иностранство ради учешћа у међународним смотрама уметности, подносилац иницијативе за оцењивање уставности оспорене одредбе републичког закона сматра да та одредба није сагласна с Уставом СФРЈ, Међународним пактом о грађанским и политичким правима и Међународном конвенцијом о ауторском праву.

Упућивање на рад у иностранство има за претпоставку да раднику престаје радни однос у земљи. Радник кога на рад у иностранство упућује домаћи орган или организација, не може бити стављен у положај да му због тога престане радни однос у земљи, уколико му он, претходно, већ није престао, по његовој вољи. Такав радник мора бити заштићен од последица које упућивање на рад у иностранство може имати по његов радни однос у земљи. Истовремено, радник који сам одлази на рад у иностранство, мора рачунати на ризик да му радни однос у земљи може и престати, под условима утврђеним законом. Међународним актима — који су ратификацијом постали део домаћег права — зајамчена је слобода уметничког рада и изражавања. Ни тим актима, ни другим међународним актима из области рада и радних односа, није утврђено да је грађанин заштићен и од опасности престанка радног односа због учешћа у међународним смотрама, које трају дуже од времена одсуствовања с посла које повлачи престанак радног односа по домаћем пропису из области радног права. Међународним актима таква обавеза није утврђена, ни за земљу у целини, ни за појединог домаћег законодавца. Да ли ће законодавац дати једнаку заштиту и раднику кога на рад у иностранство упућује домаћи орган или организација и раднику који сам одлази у иностранство, ствар је политике законодавца. Ако законодавац не пружи једнаку заштиту, не може се сматрати да је закон због тога неуставан, односно да је у супротности са међународним актима које је земља усвојила. Чињеница да оспорени закон није дао једнаку заштиту радног односа свима који одлазе на рад у иностранство, не чини оспорени закон, по оцени Уставног суда Југославије, несавласним с Уставом СФРЈ. Стога нема основа за покретање поступка за оцењивање уставности оспорене одредбе републичког закона.

(Решење УСЈ, У број 568/87, од 18. маја 1988)

ПРАВИЛА ПОНАШАЊА ПРИ ОБАВЉАЊУ ПОСЛОВА ОСИГУРАЊА И РЕОСИГУРАЊА, ИЗРАДИ И ПРИМЕНИ УСЛОВА ОСИГУРАЊА И ТАРИФА ПРЕМИЈА НИСУ МОНОПОЛСКИ АКТ

Самоуправним општим актом организација осигурања о понашању при обављању послова осигурања и реосигурања, изради и примени услова осигурања и тарифа премија, извршено је разврставање послова осигура-

ња, зависно од ризика; одређено да заједнице осигурања доносе јединствене услове за осигурање, техничке основе, техничке премије и структуру тарифа премија, а посебном одредбом тога акта, утврђено шта се сматра јединственом техничком премијом.

Домаћи шпедитер покренуо је — као овлашћени предлагач (члан 387, став 1, тачка 4. Устава СФРЈ) — поступак пред Уставним судом Југославије, ради оцењивања уставности оспореног самоуправног општег акта осигуравајућих организација, и супротности тога акта са Законом о сузбијању нелојалне утакмице и монополистичких споразума („Сл. лист СФРЈ”, број 28/87). Шпедитер сматра, наиме, да је тај самоуправни акт организација осигурања — монополистички акт, и да зато није сагласан с Уставом СФРЈ.

Уставни суд Југославије сматра, пре свега, да у случају оспореног споразума није реч о одређивању цена услуга осигуравајућих организација. Из тога произлази и оцена Уставног суда Југославије да није у питању монополистички акт, који би, као такав, био у противности с Уставом СФРЈ и наведеним савезним законом. Будући да није реч о одређивању цена услуга, Уставни суд Југославије сматра да већ из тога произлази да оспорени самоуправни општи акт није монополистички акт. Техничка премија није цена услуге, већ износ који се исплаћује осигуранику из укупних средстава која осигураници улажу, па се споразум ни због тога не може сматрати актом монопола осигуравајућих организација. Ни јединствени услови пословања, утврђени оспореним самоуправним општим актом, нису цена услуга, односно монополски утврђена висина премије. У питању је начин пословања осигуравајућих организација који, у складу са Законом о основама система осигурања имовине и лица, осигуравајуће организације могу заједнички утврђивати. Будући да се оспореним актом осигураницима не намећу било какве обавезе, већ утврђују заједнички услови пословања, Уставни суд Југославије оцењује да тај акт није несасгласан с одредбом члана 255. Устава СФРЈ, односно да није супротан Закону о сузбијању нелојалне утакмице и да, стога, нема места утврђивању његове неуставности и незаконитости.

(Одлука УСЈ, У број 219/87, од 11. маја 1988)

ОДРЕБЕНЕ САМОУПРАВНЕ ОПШТЕ АКТЕ У ОРГАНИЗАЦИЈИ УДРУЖЕНОГ РАДА МОЖЕ ДОНОСИТИ И РАДНИЧКИ САВЕТ

Раднички савет основне организације удруженог рада донео је каталог послова, којим је утврдио попис свих послова и њихову вредност, као једно од мерила за расподелу средстава за личну и заједничку потрошњу радника у организацији.

Радник сматра да тај каталог није сагласан с Уставом СФРЈ, будући да раднички савет није овлашћен да доноси самоуправне опште акте какав је оспорени каталог.

Уставни суд Југославије није усвојио иницијативу за покретање поступка за оцењивање уставности.

Уставни суд Југославије сматра, у складу с одредбом члана 21. Устава СФРЈ, да је право радника у основној организацији удруженог рада да утврђују основе и мерила за распоређивање дохотка — неоспорно право радника, утврђено Уставом СФРЈ. Одлука о тим основима и мерилима свакако припада радницима, и спада у једно од питања о којима се одлучује личним изјашњавањем радника у организацији. Али, самоуправно одлучивање у организацији удруженог рада не испољава се само у непосредном личном изјашњавању свих радника у организацији, већ и у одлучивању у органу управљања радом и пословањем организације удруженог рада какав је раднички савет основне организације. Раднички савет, према члану 100. Устава СФРЈ, као орган управљања организацијом удруженог рада, доноси и самоуправне опште акте организације. То значи

да сваки самоуправни општи акт не мора бити донесен личним изјашњавањем радника, већ да он може бити донесен и одлуком органа управљања у организацији.

Каталог послова у организацији није самоуправни општи акт који установљује основе и мерила за расподелу средстава за личну и заједничку потрошњу, није акт којим се уређују односи у расподели, већ акт који служи за примену самоуправног општег акта донесеног личним изјашњавањем радника у организацији. Уставни суд Југославије сматра, дакле, да је реч о самоуправном општем акту чије доношење није обавезно личним изјашњавањем радника и да, према томе, тај акт може донети раднички савет, што је у складу с Уставом СФРЈ.

(Решење УСЈ, У — 122/87, од 18. јуна 1988)

КАМАТА НА ПОТРАЖИВАЊА КОЈА СЕ НАМИРУЈУ ИЗ СТЕЧАЈНЕ МАСЕ ПРЕСТАЈЕ ТЕЋИ ДАНОМ ОТВАРАЊА СТЕЧАЈНОГ ПОСТУПКА

Законом о санацији и престанку организација („Сл. лист СФРЈ”, број 41/80), из 1980. године, било је прописано да камата на потраживања која се намирују из стечајне масе престаје тећи даном отварања стечајног поступка.

Грађанин сматра да таква одредба наведеног закона није сагласна с Уставом СФРЈ, будући да повериоца лишава права на камату на потраживање које има према стечајном дужнику.

Закон из 1980. године престао је да важи 1986. године. Као такав, он, по члану 375, став 2. Устава СФРЈ, не би могао бити предмет оцењивања, с обзиром на то што је од престанка његовог важења до покретања поступка за оцењивање уставности протекло више од једне године. Уставни суд Југославије могао је, према томе, одбити да се упушта у оцену закона који више није на снази. Имајући у виду да је 1986. године ступио на снагу нови Закон о санацији („Сл. лист СФРЈ”, број 72/86), Уставни суд је, с обзиром на то што и нови закон садржи исту одредбу као и закон који је престао да важи, размотрио да ли има разлога због којих би требало покренути поступак за оцењивање уставности важећег закона. Уставни суд је оценио да нема разлога због којих би, по властитој иницијативи, требало да покрене поступак за оцењивање уставности одредбе важећег закона. Уставни суд је пошао, наиме од одредбе члана 48. Устава СФРЈ, према којој организација удруженог рада која обавља привредну делатност може бити — под одређеним условима — укинута. Услови под којима организација удруженог рада може бити укинута утврђују се савезним законом. Тим законом може, по мишљењу Уставног суда Југославије, бити утврђено не само то да организација може бити укинута (под утврђеним условима), поступак у коме до тога долази, већ и друга питања од значаја за провођење поступка, па и питања права поверилаца према организацији која буде изложена стечајном поступку у коме се решавају и односи између поверилаца и дужника — организације која је подвргнута стечајном поступку. У том смислу, Уставни суд Југославије сматра да законом може бити утврђено и то да камата на потраживања која се намирују из стечајне масе не тече од дана отварања стечајног поступка, те да је оспорена одредба закона сагласна с Уставом СФРЈ.

(Решење УСЈ, У — 167/88, од 15. јуна 1988)

ПОСЛОВНА БАНКА КОЈА СЕ НЕ ДРЖИ ОДЛУКЕ НАРОДНЕ БАНКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ, ОДНОСНО НАРОДНЕ БАНКЕ РЕПУБЛИКЕ (АУТОНОМНЕ ПОКРАЈИНЕ) ЧИНИ ПРИВРЕДНИ ПРЕСТУП

Чланом 44. Закона о новчаном систему („Сл. лист СФРЈ”, бр. 49/76, 61/82 и 71/86) прописано је да ће банка, или друго правно лице, бити кажњена због привредног преступа: ако не одржава ликвидна средства, у

обиму или по структури коју пропише Народна банка Југославије, ако се не држи одлука те банке, односно одлука банака република и банака аутономних покрајина и, ако не проводи одлуке Савета гувернера.

Извршни одбор Ј. покренуо је поступак за оцењивање уставности наведеног савезног закона, пошто сматра да одлуком Савета гувернера, односно одлуком Народне банке не може бити утврђен привредни преступ, због чега поједине одредбе савезног закона нису у складу с Уставом СФРЈ.

Уставни суд Југославије истиче, пре свега: да оспореном одредбом савезног закона није прописано да ће Савет гувернера, односно Народна банка, моћи прописати да непридржавање тих одлука значи привредни преступ. То је прописано законом, и то тако што је речено да ће непридржавање тих одлука бити — привредни преступ. Закон, према томе, није овластио Савет гувернера да прописује привредне преступе. У питању је законско прописивање кад постоји привредни преступ, законско прописивање обележја привредног преступа, односно прописивање шта представља преступ. Уставни суд Југославије сматра да законодавац може прописати да привредни преступ представља не само повреда закона, већ и повреда подзаконског и другог општег акта чија правна снага није једнака правној снази закона. Прописивање да привредни преступ представља и непридржавање подзаконског, односно другог општег акта не значи да се тиме даје овлашћење доносиоцу подзаконског, односно другог општег акта да прописује кажњива дела, и не представља, по оцени Уставног суда Југославије, повреду одредаба члана 181. Устава СФРЈ, према којима се кажњива дела утврђују законом, будући да овде и није у питању то да се преступ прописује општим актом, већ — законом, према коме привредни преступ представља и кршење одређеног општег акта. Стога нема разлога за покретање поступка за оцењивање уставности оспорене законске одредбе.

(Решње УСЈ, У — 409/87, од 15. јуна 1988)

РАСПОДЕЛА СРЕДСТАВА ЗА ПОТРОШЊУ МОЖЕ — ЗАКОНОМ — БИТИ ПРИВРЕМЕНО ОГРАНИЧЕНА

Законом о укупном приходу и дохотку („Сл. лист СФРЈ”, број 72/86, 42/87, 65/87 и 68/87) прописано је да радници у основној организацији удруженог рада расподељују средства за личне дохотке и заједничку потрошњу на основу самоуправног општег акта донесеног у складу са законом и самоуправним споразумом, односно Друштвеним договором о распоређивању чистог дохотка; основна организација удруженог рада може исплаћивати бруто-личне дохотке до износа који мора бити утврђен у складу с одредбама тога закона, тј. као у случају пословања с губитком, све док се самоуправни општи акт о расподели средстава не усклади са законом, самоуправним споразумом и Друштвеним договором; исплата личних доходака мора да се обавља према периодичном обрачуну за раздобље јануар-септембар, и по завршном рачуну за 1987. годину, од чега су изузете одређене организације које нису приступиле Друштвеном договору о заједничким основама и мерилима за самоуправно уређивање односа у стицању и расподели дохотка у СФРЈ („Сл. лист СФРЈ”, број 2/85 и 28/87); Служба друштвеног књиговодства овлашћена је да врши контролу располагања друштвеним средствима и да предузима мере заштите друштвене својине, утврђене одредбама оспореног закона.

Више самоуправних организација, заједница и појединаца сматра да оспорене одредбе савезног закона, као и одредбе наведеног друштвеног договора, нису сагласне с Уставом СФРЈ, будући да раднике спречавају да остварују самоуправно право на располагање средствима за личну и заједничку потрошњу, утврђено Уставом СФРЈ, и да их обавезује, противно Уставу, на приступање Друштвеном договору.

Уставни суд Југославије одбио је да утврди да оспорене одредбе савезног закона, и наведеног друштвеног договора нису сагласне с Уставом СФРЈ.

Уставни суд Југославије сматра да, већ из Одељка III, став 6. Основних начела Устава СФРЈ, произлази да радни људи у удруженом раду одлучују о расподели средстава за потрошњу тако што доходак који остваре расподељују на део који служи проширењу материјалне основе рада и на део за личне и заједничке потребе, у складу са начелом расподеле према раду. Расподела средстава за личну и заједничку потрошњу мора уважавати околност да се, истовремено с издвајањем средстава за личну и заједничку потрошњу, морају издвајати и средства за стално ширење материјалне основе рада. Ако се у расподели о томе не води рачуна, долази до угрожавања друштвене својине и непоштовања обавезе увећавања друштвене својине и ширења материјалне основе рада, а такав однос у расподели изазива потребу друштвеног уплива на расподелу средстава. Једна од мера друштвеног утицаја на расподелу средстава и очување сразмере у расподели, која мора бити таква да омогућава ширење материјалне основе рада, јесте и привремена забрана располагања друштвеним средствима, односно делом тих средстава намењеним потрошњи, утврђена одредбом члана 267, став 1, алинеја 3. Устава СФРЈ. Кад такав однос стварно постоји — питање је које утврђује и оцењује законодавац, предузимајући мере утврђене наведеном одредбом Устава СФРЈ. Уставни суд Југославије не може, оцењујући уставност предузете мере, оцењивати да ли стоје разлози за њено предузимање, већ може да оцењује само да ли је та мера предузета у складу с Уставом СФРЈ. Уставни суд Југославије оцењује да је то, у овом случају, учињено у складу с Уставом СФРЈ.

(Одлука УСЈ, У — 362/87, од 1. јануара 1988)

Припремио *Борђе Бурковић*

ОДЛУКЕ УСТАВНОГ СУДА СРБИЈЕ

ЗАШТИТНЕ ШУМЕ

Директор РО ШИК „Јасен“ — Краљево поднео је Уставном суду иницијативу за покретање поступка за оцену законитости Одлуке Скупштине општине Врњачка Бања, број 322/86 од 28. фебруара 1986. године. Наводи да су овом Одлуком шуме у друштвеној својини на Доњибарском шумскопривредном подручју (територија Општине Врњачка Бања и део територије Општине Трстеник) проглашене за заштитне шуме. Мишљења је да је наведена Одлука у супротности са одредбом става 2, члана 90. Закона о шумама, јер доносилац акта није прибавио мишљење организације која газдује тим шумама. Даље наводи да су шуме и шумска земљишта на Доњибарском шумскопривредном подручју, Решењем Извршног већа Народне скупштине НРС („Службени гласник НРС“, бр. 7/62) дате на коришћење Шумском газдинству Краљево, чији је правни следбеник ШИК „Јасен“ — Краљево.

У одговору на иницијативу, Скупштина општине Врњачка Бања поднела је Суду доказе о сагласности Скупштине општине Трстеник са наведеном Одлуком, кас и о томе да је 17. фебруара 1986. године доставила Шумско-индустријском комбинату „Јасен“ — Краљево захтев за давање мишљења о проглашењу шума заштитним шумама и навела да од ове организације није добила никакав одговор, јер пружену могућност ова организација није искористила. Истовремено је достављено и мишљење ООУР Шумарство „Борјак“ — Врњачка Бања (чија су основна средства наведене шуме) да се шуме и шумска земљишта којима газдује ова основна организација могу прогласити заштитним шумама.